

DANILO NAHMIJAS: „OGANJ”

Izdanje „Otokar Keršovani”, Rijeka 1963.

Teme koje obraduju minuli rat i događaje vezane za njega, još uvek zaokupljaju one koji imaju i mogu o tome nešto da kažu. Možda čak, što se vremenski više udaljujemo od tog rata, sve više se, a sigurno bolje i rečitije, o njemu piše i govori. I sve češće iz pera pisaca saznajemo ono o čemu se još ni danas ne zna koliko bi trebalo — da se Jevreji nisu u tim danima nalazili samo u logorima, deportaciji, izbeglištvu i ilegalnosti, već su se s oružjem u ruci, bukvalno rame uz rame, nalazili sa borcima protiv fašizma i borili se, patili, radovali se i ginuli kao i drugi sinovi sa tla na kojem su se vekovima radali, množili se i umirali njihovi preci. Još uvek se nesrazmerno malo govori o tome kako su se mnogi Jevreji koji su i bili iza rešetaka i žica, kada im se pružila prilika, a „prilika” im nije doneta na srebrnom poslužavniku, pridružili partizanskim jedinicama deleći s njima dobro (ako ga je bilo) i zlo (čega je tada bilo na pretek). O takvim Jevrejima govori „Oganj”.

Danilo Nahmijas ne predstavlja se prvi put jugoslovenskoj čitalačkoj publici, a pogotovo ne jevrejskim čitaocima u Jugoslaviji. Poslednjih je godina objavljeno više knjiga Danila Nahmijasa u kojima se sa različitih aspekata govori o Jevrejima, njihovom stradanju i borbi da se odupru zlu koje ih je snašlo.

„Oganj” — koji je neosporno piščeva autobiografija negde od polovine 1943. godine pa do kraja rata — ne bi se mogao nazvati romanom, već pre možda zbirkom pripovedaka sa mnogobrojnim, ali manje-više istim ličnostima. Od vatrenog krštenja („Ubio sam čovjeka... čovjeka... ponavljao je preneraženo”) do svečanog, slavolucima i cvećem ukrašenog ulaska u oslobođene krajeve — kroz „Oganj” defiluje cela plejada raznolikih ličnosti: od hrabrih, u borbi izraslih u svesne borce, do priprostih i podlih sebičnjaka koje je samo životna slučajnost svrstala u jedinice koje su se borile pod crvenom petokrakom, pored ličnosti sa manama i vrlinama svojstvenim svakom, ma gde bio i bez obzira na položaj i mesto u društvu. I uz likove ovih sirovih seljaka Krajine, Like, Banije i drugih krajeva, pisac sistematski, ali neupadljivo pušta da defiluje i niz jevrejskih ličnosti, od svojih drugova iz pred-ratnog Hašomer-hacaira, do različitih ličnosti jevrejskih mahala.

Međutim, čini nam se, čono što dominira knjigom, njen lajtmotiv, jeste sva besmislenost rata, fašističkog ubijanja sveg tog i tolikog nedužnog sveta,

od odojčadi do staraca, Jevreja i nejevreja, svih onih muka i, mirnodopskim merilima posmatrano, neshvatljivo izdržanih patnji i napora, ta užasna cena u krvi i stradanjima. Kao moto za celu knjigu, pisac je mogao uzeti reči iz pesme koju je ko zna koji borac u svom bolu zbog nečega spevao: „Oj, slobodo, alaj si krvava...”, a koju i sam navodi.

I dok on, David, tj. pisac, okićen i slavljen jaše uz svoju jedinicu u praznično zaodnutu Ljubljanu, kličući oslobođenju i kraju rata, svestan je da ulazi u nov život ne samo po društvenim normama nego i po tome — u ovom času opšteg slavlja i rađanja novog osećao je to još jače — što nov život znači samoću, prazninu ostalu iza ubijenih, nestalih, najbližih. Kroz takav čas Davidov prošli smo, takoreći. svi mi Jevreji, a i milioni nejevreja, kada smo sa rancem na leđima (ako smo ga imali) i sa cokolama na nogama (često različitih brojeva) stajali pred tamo nekom našom Ljubljanom i pitali se, sami i usamljeni, isto tako — šta sad, kuda, kako, s čim.

Nahmijas ima šta da kaže i nama i onima koji dolaze iza nas. I ume da kaže. Nadamo se da će to da čini i u buduće. Mi bismo to želeli i bili mu zbog toga zahvalni.